

การพัฒนาชุมชนเพื่อรองรับการท่องเที่ยวตามเส้นทางท่องเที่ยว
ทางธรรมชาติและวัฒนธรรม ในจังหวัดชัยภูมิ
Community Development for Supporting Tourism on Natural and
Cultural Based Tourism Route in Chaiya Phum Province

ชยากรณ์ สุขประเสริฐ, พระมหาเสริชณ พันธุ์ประโคน,
พระครูสุตภักตธรรม, พระไพศาล จันทมโม
Chayaporn Sukprasert, Phramaha Serichon Phanprakhon
Phrakusutapataratum, Prapaيسان Chatatummo
วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ChaiyaPhum Buddhist college, Mahachulalongkornrajavidyalaya University
ไว ชีรัมย์
Wai Chuerum
วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Burirum Buddhist college, Mahachulalongkornrajavidyalaya University
E-mail: konhin51@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาชุมชนในการรองรับการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรม ในจังหวัดชัยภูมิ 2) พัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชนในการรองรับการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ และ 3) เสริมสร้างเครือข่ายความร่วมมือการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชน เพื่อการรองรับการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้เป็นประชาชนในชุมชนในพื้นที่ ผู้รู้ ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้ที่เกี่ยวข้องทางภาครัฐ,และเอกชน จำนวน 30 รูป/คน ในอำเภอนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ

ผลการวิจัยพบว่า

สภาพปัญหาการพัฒนาชุมชนเพื่อรองรับการท่องเที่ยวตามเส้นทางท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรม ในจังหวัดชัยภูมิ คือ 1) ชุมชนได้รับการพัฒนาให้มีศักยภาพยังไม่เพียงพอเพื่อที่จะรองรับนักท่องเที่ยวที่จะมาเที่ยว 2) สภาพปัญหาเรื่องผลิตภัณฑ์ของชุมชน ที่ยังไม่ได้มีการพัฒนาให้มีความโดดเด่น และไม่มีหลากหลาย เพื่อดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว 3) การขาดการเชื่อมโยงการแบ่งปันความรู้ การติดต่อสื่อสาร การให้การช่วยเหลือสนับสนุนระหว่างกันภายในชุมชน

คำสำคัญ: การพัฒนาชุมชน, การท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรม, จังหวัดชัยภูมิ

ได้รับบทความ: 31 สิงหาคม 2565; แก้ไขบทความ: 8 ตุลาคม 2565; ตอรับตีพิมพ์: 17 ตุลาคม 2565

Received: August 31, 2022; Revised: October 8, 2022; Accepted: October 17, 2022

Abstract

The purpose of this research were: 1) to develop communities to support natural and cultural tourism in Chaiyaphum Province, 2) to develop community products to support natural and cultural tourism in Chaiyaphum Province and 3) to create a network of community product development cooperation to support natural and cultural tourism in Chaiyaphum Province. This is a mixed method research. The target groups studied in this research are local people, scholars, leaders, caretakers, villagers, and private sectors totaling 30 people in Nong Bua Daeng'community.

The research results found that:

Problem conditions in community development for supporting tourism on natural and cultural based tourism route in chaiyaphum province were 1) The community has not been developed to be ready and there are potential for the tourists. 2) The problem condition of community products has not been developed to be outstanding. There are not many kinds to attract the attention of tourists. 3) There is not knowledge sharing links, communication and supporting between each other in the community.

Keywords: Community Development, Natural and Cultural Tourism, Chaiyaphum Province

1. บทนำ

การพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้มีความก้าวหน้าทัดเทียมกับนานาชาตินั้นต้องไม่หลงลืมไปว่าพื้นฐานของสังคมไทยและชุมชนส่วนใหญ่ของประเทศไทยคือสังคมเกษตรกรรม ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศอยู่ในภาคเกษตรกรรม การมุ่งเน้นพัฒนาสังคมและประเทศในลักษณะก้าวกระโดดโดยใช้ภาคอุตสาหกรรมเป็นแรงขับเคลื่อนก่อปัญหาระยะยาว เมื่อได้ละเลยกับการให้ความสำคัญกับระบบครอบครัว เครือญาติ ชุมชน และภูมิปัญญาท้องถิ่น อันเป็นระบบพื้นฐานการดำรงชีวิตในอดีต ส่งผลให้ประเทศไทยประสบกับภาวะวิกฤติเศรษฐกิจครั้งรุนแรง เกิดผลกระทบไปทั่วมาแล้วดังเช่นในอดีต

นโยบายและยุทธศาสตร์ของไทยที่เกี่ยวข้องจากกรอบยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) ยุทธศาสตร์ที่ 4 (คณะกรรมการการพาณิชย์และอุตสาหกรรม, 2565: หน้าบทสรุปผู้บริหาร) ด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม การพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก จะเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาและยกระดับเศรษฐกิจของประเทศได้

รัฐบาลเห็นความสำคัญในเรื่องดังกล่าวจึงได้เริ่มให้ความสำคัญกับการพัฒนาคน อันเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญ มุ่งเน้นให้คนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา และใช้เศรษฐกิจเป็นเครื่องมือช่วยพัฒนาให้คนมีความสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ด้วยมองถึงทรัพยากรทางธรรมชาติและวัฒนธรรมที่เป็นจุดเด่นของประเทศ ได้กำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ที่สำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวไทยในแนวทางต่าง ๆ เพื่อเพิ่มศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์ในชุมชนให้มีความรู้ และเพิ่มทักษะความสามารถในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้อย่างยั่งยืน ตามแนวคิดของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานของความพอเพียง ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา สร้างความหลากหลายของผลิตภัณฑ์และผลิตภัณฑ์ในชุมชนนำไปสู่การพึ่งพาตนเอง ลดรายจ่ายให้ครอบครัวชีวิตเป็นสุขได้อย่างยั่งยืน (เสรี พงศ์พิศ, 2545: 7)

แผนปฏิบัติการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน พ.ศ. 2563 – 2565 เป็นยุทธศาสตร์การยกระดับการท่องเที่ยวไทยให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน (Community-Based Tourism: CBT Thailand) เป็นแผนที่จะช่วยยกระดับให้การท่องเที่ยวเกิดประโยชน์ต่อชุมชน 5 กลยุทธ์สำคัญ (การท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน (TAT REVIEW MAGAZINE, 2561) ดังนี้

1. การพัฒนาคนและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยมุ่งเน้นการพัฒนาคนในชุมชนและท้องถิ่นเพื่อให้สามารถบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวของตนเองได้
2. การเพิ่มมูลค่าทรัพยากรท้องถิ่นโดยมุ่งเน้นให้ชุมชนเข้าใจตัวเองว่ามีดีอะไรและต่อยอดนำเสนอจากทรัพยากรที่มี ไม่จำเป็นต้องสร้างสิ่งใหม่ ๆ ที่อาจจะไม่ใช่อัตลักษณ์ของท้องถิ่น
3. การตลาดที่เหมาะสมกับชุมชน เพื่อแสวงหาตลาดนักท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับแต่ละชุมชน และสร้างความสามารถในการตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวโดยไม่เสียอัตลักษณ์ของชุมชน
4. การสร้างความเข้มแข็งให้กับเครือข่ายมุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพชุมชนให้สามารถเชื่อมโยงแลกเปลี่ยนทรัพยากร ความรู้และประสบการณ์ร่วมกันเพื่อทำงานเป็นเครือข่ายภาคประชาชนที่เข้มแข็งได้ในระยะยาว
5. การประเมินผลด้วยตัวชี้วัดความสุขของชุมชนและนักท่องเที่ยวเนื่องจากวัตถุประสงค์หลักในการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาให้คนในชุมชนได้รับประโยชน์ ดังนั้นความอยู่ดีมีสุขในมิติต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยว เป็นตัวชี้วัดความสำเร็จ

จังหวัดชัยภูมิ เป็นจังหวัดหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่พบโบราณสถานและโบราณวัตถุที่มีรูปแบบศิลปะสมัยทวารวดีและขอมมากมายหลายแหล่ง แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าจังหวัดชัยภูมิมีความเจริญรุ่งเรืองมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ยังมีแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและธรรมชาติ (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดบุรีรัมย์, 2563: 33) ป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ อุทยานแห่งชาติป่าหินงาม เทพสถิต ที่มีทุ่งดอกกระเจียวดอกสีชมพู

งดงาม มอหินขาว ในเขตอุทยานแห่งชาติภูแลนคา อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ประกอบด้วยกลุ่มหินทรายสีขาววางเรียงรายคล้ายกับ “สโตนเฮนจ์” ในประเทศอังกฤษ มอหินขาวเป็นสวนหินธรรมชาติ ซึ่งเกิดจากการสะสมของตะกอนทรายและดินเหนียวแข็งตัวกลายเป็นหิน ลักษณะของหินกลุ่มต่าง ๆ เกิดจากเคลื่อนไหวของเปลือกโลกบีบอัดจนเกิดการคดโค้งแตกหัก กัดเซาะทั้งแนวตั้งและแนวนอน สร้างสรรค์เป็นรูปต่าง ๆ ตามจินตนาการของผู้พบเห็น (สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดชัยภูมิ, 2563) น้ำตกตาดโตน แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดชัยภูมิ เป็นน้ำตกที่สวยงาม ที่ตั้งอยู่ในอุทยานแห่งชาติตาดโตน มีน้ำไหลตลอดปี โดยเฉพาะในฤดูฝนจะสวยงามเป็นพิเศษ มีลานหินกว้างทำให้น้ำตกไหลลดหลั่นเป็นชั้น ๆธารน้ำไหลผ่านลานหิน เล่นน้ำอย่างมีความสุขเย็นสดชื่น ร่มรื่นด้วยต้นไม้ใหญ่ เหมาะที่จะนั่งพักผ่อนหย่อนใจชมวิวธรรมชาติ บรรยากาศร่มรื่นสุดอากาศบริสุทธิ์ (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดชัยภูมิ, 2564: 39)

โบราณสถานที่สำคัญ ตั้งอยู่ที่อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ได้แก่ ปราสาทคูเป็นสถาปัตยกรรมอีกชิ้นหนึ่งที่ได้รับอิทธิพลจากขอม ปราสาทคู เป็นชื่อเรียกของกลุ่มอาคารที่มีแผนผังและลักษณะแบบเดียวกันกับอาคารที่ เชื่อกันว่าเป็น อโรคยาศาลที่สร้างขึ้นในพุทธศตวรรษที่ 18 ในสมัยของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 และ ณ วัดศิลาอาสน์ มีภาพจำหลักกลุ่มพระพุทธรูปทั้งหมด 9 องค์ อันเป็นที่มาของชื่อ ภูเขาพระ มีพระพุทธรูปองค์ใหญ่ประทับนั่งขัดสมาธิ ชาวบ้านเรียก “พระเจ้าองค์ตื้อ” (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.), 2563) ประทับนั่งขัดสมาธิ หน้าตักกว้าง 5 ฟุต สูง 7 ฟุต พระหัตถ์ขวาวางอยู่ที่พระเพลา พระหัตถ์ซ้ายวางอยู่ที่พระขงฆ์ เป็นที่เคารพศรัทธาของชาวชัยภูมิและในพื้นที่ใกล้เคียงมาช้านาน ใกล้กันมีพระพุทธรูปอีก 7 องค์ จำหลักรอบเสาหินทราย พระพุทธรูปทั้งหมดเป็นพระพุทธรูปโบราณ มีพุทธลักษณะแบบพระพุทธรูปอุทอง มีอายุราวศตวรรษที่ 18-19 นอกจากนี้ยังมีโบราณวัตถุกระจัดกระจายอยู่ทั่วไป ในแหล่งพื้นที่ที่เป็นชุมชนโบราณ เช่น ใบเสมาโบราณบ้านกุดโจ่ง, กลุ่มใบเสมาเนินธาตุ เขตอำเภอคอนสวรรค์ เป็นต้น นอกจากนี้มีโบราณวัตถุที่เป็นพระพุทธรูป เทวรูป ใบเสมา และวัตถุอื่น ๆ โบราณวัตถุบางส่วนได้นำไปเก็บรักษาไว้ตามพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติต่าง ๆ เช่น พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพิมาย พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติขอนแก่น เป็นต้น

สิ่งดี ๆ ของจังหวัดชัยภูมิ ใช่ว่าจะมีเฉพาะแหล่งโบราณคดีเท่านั้น ยังมีแหล่งธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ ได้แก่อุทยานแห่งชาติน้ำตกตาดโตน อุทยานแห่งชาติภูแลนคา อุทยานแห่งชาติไทรทอง และ อุทยานแห่งชาติป่าหินงาม และแหล่งโบราณคดีถือเป็นต้นทุนทรัพยากรธรรมชาติ ชุมชนที่มีความพร้อม มีศักยภาพย่อมจะสามารถนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนมาใช้ให้เกิดประโยชน์ โดยการพัฒนาเป็นกิจกรรมท่องเที่ยวที่สามารถสร้างความสนใจและดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาเที่ยวชม แหล่งธรรมชาติ แหล่งโบราณคดีถือ

เป็นต้นทุนทรัพยากรธรรมชาติ การพัฒนาเป็นกิจกรรมท่องเที่ยวที่สามารถสร้างความสนใจ และดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาเที่ยวชม (ประนอม การชะนันท์, 2564:)

อาจารย์ประเวศ วะสี ได้อธิบาย ชุมชนคือการที่คนจำนวนหนึ่งมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีความพยายามทำอะไรร่วมกัน มีการจัดการร่วมกัน (ประเวศ วะสี, 2541: 35) การขับเคลื่อนของการพัฒนาชุมชนนั้น ต้องให้คนในชุมชนเกิดกระบวนการเรียนรู้และยอมรับการพัฒนาก่อนว่า ผลของการพัฒนานั้นผลประโยชน์จะเกิดกับให้ชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น จนเป็นชุมชนเข้มแข็ง ที่สามารถจัดการสิ่งต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการจัดการความรู้ องค์กรชุมชน ระบบความสัมพันธ์ กิจกรรมหรือการจัดการทรัพยากรชุมชน เป็นต้นได้ โดยเป็นการจัดการเพื่อให้เกิด ความรู้ ความดี ความสามารถ ความสามัคคี (พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ, 2559: 100) มีความสามารถในการปรับตัว มีศักยภาพ มีความสุขทางกายและจิตใฝ่กายใต้การเกื้อกูลอาทรกัน มีการจัดการของชุมชนบนพื้นฐานของความสำนึกในการมีส่วนร่วมที่จะช่วยให้คนในชุมชนเกิดความรัก ความสามัคคีช่วยเหลือเกื้อกูลกัน (ปาริชาติ สถาปิตานนท์, 2549: บทคัดย่อ) และประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองอย่างสุจริต (สุทธิธรรม เลขวิวัฒน์, 2549: 100) อาชีพในท้องถิ่น ซึ่งเป็นภูมิปัญญาของพวกเขาก็ถือเป็นปัจจัยภายในของชุมชน นำทรัพยากรท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมมาผสมผสาน เพื่อให้เกิดเป็นอาชีพ เป็นผลผลิต (กระทรวงมหาดไทย กรมพัฒนาชุมชน, 2548: 26) ได้รับการอนุรักษ์ไปพร้อม ๆ กันด้วย และเพราะระบบความสัมพันธ์ในสังคมมนุษย์ที่ยั่งยืนได้ต้องมีการเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายซึ่งเป็นระบบความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับการทำกิจกรรม การสื่อสาร ความร่วมมือ การพึ่งพาอาศัย ถือเป็นพฤติกรรมทางสังคมเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน (A. Javier Trevino, George C, 2006: 45-51) กระจายเชื่อมโยงช่วยเหลือกัน จึงต้องมีการสร้างเครือข่ายให้ชุมชนด้วย

การพัฒนาชุมชนประเด็นสำคัญ คือ การต้องได้รับความร่วมมือจากคนภายในชุมชน จากหน่วยงานภาครัฐในท้องถิ่น ปัญหาของการพัฒนาชุมชนในการรองรับการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ คือ ชุมชนและผลิตภัณฑ์ของชุมชนยังไม่ได้ได้รับการพัฒนาเท่าที่ควรและการสนับสนุนของหน่วยงานภาครัฐในท้องถิ่นยังครอบคลุมเข้าไม่ถึงชุมชน อีกประการคือสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิกระจายอยู่โดยรอบของจังหวัด แต่ละแหล่งห่างไกลกัน การพัฒนาชุมชนเข้าไม่ถึงถึงการเน้นเฉพาะพื้นที่ทำได้ยาก ทำให้ไม่เกิดผลสัมฤทธิ์ที่ติดมากนัก

ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะทำการพัฒนาชุมชนและพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน เพื่อให้มีความพร้อมเพื่อรองรับการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรม ในจังหวัดชัยภูมิ ด้วยการพัฒนาชุมชนให้มีความรู้เกี่ยวกับทรัพยากรการท่องเที่ยวธรรมชาติและวัฒนธรรมของชุมชน การจัดการท่องเที่ยว จะสร้างความตระหนักรู้ให้แก่คนในชุมชน พัฒนาชุมชนให้เป็นชุมชนน่าอยู่ บ้านน่ามอง หลังบ้านน่ากิน และต้องการให้การสนับสนุนในการอนุรักษ์วัฒนธรรมอันดี

งามทางพระพุทธศาสนาของชุมชนให้คงอยู่อย่างยั่งยืนและส่งเสริมให้ความรู้เกี่ยวกับทรัพยากร ธรรมชาติของตนเองและอื่น ๆ อันเป็นประโยชน์ เพื่อรองรับการท่องเที่ยวตามเส้นทางธรรมชาติและวัฒนธรรม พัฒนาชุมชนและผลิตภัณฑ์ของชุมชน เพื่อดึงนักท่องเที่ยวเข้าสู่ชุมชน พัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชนให้มีรูปแบบทรงที่สวยงามดึงดูดความสนใจนักท่องเที่ยว ตลอดจนการสร้างเครือข่ายความร่วมมือการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชนรองรับการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิด้วย

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาชุมชนในการรองรับการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรม ในจังหวัดชัยภูมิ
2. เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนในการรองรับการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรม ในจังหวัดชัยภูมิ
3. เพื่อเสริมสร้างเครือข่ายความร่วมมือการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชน เพื่อการรองรับการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 รูปแบบการวิจัย การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ปฏิบัติการร่วมด้วยกับชุมชน ในรูปแบบผสมผสาน ปฏิบัติการร่วมด้วยการลงพื้นที่ปฏิบัติการกับชุมชน การเก็บข้อมูล สัมภาษณ์ประชากรกลุ่มตัวอย่างและใช้แบบสอบถามบางส่วนเป็นการสัมภาษณ์ร่วมด้วย มีการสนทนากลุ่ม มีการประชุมกลุ่ม มีการเทปบันทึกเสียง กลองถ่ายรูป เครื่องเขียนกระดาษสำหรับจดบันทึก จัดทำแฟ้ม รวบรวมข้อมูล บันทึกข้อมูล ซึ่งมีขอบเขต ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหาการวิจัยในครั้งนี้ การวิจัยในครั้งนี้กำหนดกรอบเนื้อหา คือ พัฒนาชุมชนเพื่อรองรับการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรม ในจังหวัดชัยภูมิ ลงพื้นที่รวบรวมปัญหา สอบถามความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย นำมาพัฒนาชุมชนได้ทำกิจกรรมร่วมกับชุมชนและสำนักพัฒนาชุมชนของอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ ให้ความรู้ ความเข้าใจ พัฒนาอาชีพโดยนำของดีของพื้นบ้าน สิ่งประดิษฐ์ที่เกิดจากภูมิปัญญาของท้องถิ่น อันนำไปสู่การพัฒนาชุมชนเพื่อรองรับการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรม ในจังหวัดชัยภูมิ

2. ขอบเขตด้านประชากรกลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูล : กลุ่มเป้าหมายจำนวน 30 คน ดังนี้ ประชาชน ในชุมชน จำนวน 10 คน ผู้รู้ ผู้นำชุมชน ประชาชนชาวบ้าน ของอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 6 คน และผู้ที่เกี่ยวข้องภาครัฐและเอกชน จำนวน 5 คน

ผู้ประกอบการในพื้นที่ผู้ชำนาญในภูมิปัญญาท้องถิ่น นักวิชาการด้านหัตถกรรม และพระภิกษุ จำนวน 9 คน โดยใช้วิธีการเจาะจงตามประเด็นที่ต้องการศึกษาวิจัย

3. ขอบเขตด้านพื้นที่ : สำหรับพื้นที่ทำการวิจัยนั้น ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่การวิจัยไว้ 1 แห่ง คือพื้นที่อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ โดยก่อนที่จะเลือกพื้นที่อำเภอหนองบัวแดงนั้น ผู้วิจัยได้ทำการสำรวจพื้นที่จำนวนทั้งสิ้น 11 แห่ง อันประกอบไปด้วยแหล่งท่องเที่ยวในเส้นทางท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและแหล่งโบราณคดีในจังหวัดชัยภูมิ จำนวน 7 แห่ง ได้แก่ 1) ศาลเจ้าพ่อพญาแล 2) ปรางค์กู่ 3) ใบเสมาหินคอนสวรรค์ 4) ภูพระวัดศิลาอาสน์ 5) อุทยานประวัติศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ 6) พระธาตุชัยภูมิ และ 7) ผาเกิ้ง อำเภอหนองบัวแดง และเส้นทางท่องเที่ยวทางธรรมชาติ จำนวน 4 แห่ง ได้แก่ 1) อุทยานแห่งชาติน้ำตกตาดโตน 2) อุทยานแห่งชาติภูแล่นคา 3) อุทยานแห่งชาติไทรทอง และ 4) อุทยานแห่งชาติป่าหินงาม

อำเภอหนองบัวแดง เป็นพื้นที่เพื่อทำการวิจัย ผู้วิจัยทำการพัฒนาชุมชนในเรื่อง 1) ความน่าอยู่ของชุมชน บ้านน้อมอง หลังบ้านนากิน และการอนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรมของความเป็นไทย โดยการฟื้นฟูถนนสายวัฒนธรรมให้กลับมามีชีวิตอีกครั้ง 2) การพึ่งพาตนเอง โดยการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชน ให้ชุมชนมีอาชีพที่มั่นคงพึ่งพาตนเอง ร่วมอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีที่มีคุณค่า ให้สามารถรองรับการท่องเที่ยวตามเส้นทางท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมได้

4. ขอบเขตด้านเวลา: ดำเนินการศึกษารายปีในปีงบประมาณพ.ศ.2565 ในการศึกษารายปีนี้เป็นการศึกษาแบบเชิงเอกสาร และเชิงคุณภาพ โดยได้ปฏิบัติการร่วมกับชุมชนในพื้นที่ด้วย มีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

3.2 แผนการดำเนินงาน การพัฒนาชุมชนในเรื่อง 1) ความน่าอยู่ของชุมชน บ้านน้อมอง หลังบ้านนากิน และการอนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรมของความเป็นไทย 2) การพึ่งพาตนเอง โดยการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชน ให้ชุมชนมีอาชีพที่มั่นคงพึ่งพาตนเอง นั้น จะมีแผนงาน 4 แผน ได้แก่

แผนที่ 1 แผนฟื้นฟูพื้นที่ในชุมชน ชุมชนลาดวังม่วง อำเภอหนองบัวแดง ให้ชุมชนนั้นมีความสะอาด ชาวชุมชนมีสภาวะสุขภาพดี มีความสามัคคีเพื่อให้ชุมชนน่าอยู่ บ้านน้อมอง ปลุกผักปลอดสารพิษ ปัจจุบันมีคุณเรียมตา เดชเจริญ เป็นผู้ใหญ่บ้าน ชุมชนลาดวังม่วงได้เคยมีกิจกรรมเส้นทางถนนวัฒนธรรม แต่ได้ปิดตัวลงหลังเกิดภาวะเศรษฐกิจถดถอย และโรคโควิดระบาดในปี 2563 ผู้วิจัยแผนร่วมกับชุมชนฟื้นฟูพื้นที่ที่มีอยู่เดิมนี้ให้กลับมามีชีวิตชีวาอีกครั้ง เพื่อการอนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรมของความเป็นไทยให้คงอยู่สืบต่อไป

แผนที่ 2 แผนพึ่งพาตนเอง ชุมชนลาดวังม่วง และชุมชนหนองหอย อำเภอหนองบัวแดง ชาวชุมชนได้มีอาชีพเสริมที่ว่างจากการทำนา ทำการเกษตร โดยได้ทำผลิตภัณฑ์หลากหลายประเภท อาทิ การสานตระกร้า การเย็บผ้า เย็บกระเป๋าผ้า การทำ

โมบาย และทอผ้า และผู้วิจัยเมื่อลงพื้นที่แล้ว ได้เลือกจะพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชนประเภทโมบาย คือ ตุ๊กตาสาย ตุ๊กตางู และการทอผ้า

แผนที่ 3 แผนประสานเครือข่าย แผนที่ 3 นี้ผู้วิจัยจะสร้างเครือข่ายให้แก่ชุมชน จำนวน 3 เครือข่าย เพื่อให้มีการประสานงานระหว่างกัน มีการแบ่งปันองค์ความรู้ และต่อยอดพัฒนาผลิตภัณฑ์ต่อไปในอนาคต รวมทั้งการให้การสนับสนุนซึ่งกันและกันในเรื่องอื่น ๆ มี 3 เครือข่ายได้แก่ ชุมชนบ้านลาดวังม่วง ชุมชนบ้านหนองหอยและหน่วยงานภาครัฐคือเทศบาลตำบลหนองบัวแดง

แผนที่ 4 แผนพัฒนาคน แผนนี้จะเป็นแผนที่มุ่งต่อการพัฒนาคนในชุมชน เพิ่มสมรรถภาพในการปฏิบัติงาน ทั้งด้านความคิด การกระทำ เสริมสร้างความรู้ ทักษะ การสื่อสาร ความสามารถ ความชำนาญและทัศนคติ ให้พร้อมเพื่อรองรับการพัฒนาชุมชนและพัฒนาผลิตภัณฑ์

3.3 รูปแบบและการดำเนิน การพัฒนาชุมชนและผลิตภัณฑ์ของชุมชนในการรองรับการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ แบ่งออกเป็น 2 ระยะดังนี้

ระยะที่ 1 ลงพื้นที่สำรวจผลิตภัณฑ์ของชุมชน และต้องการทราบความต้องการของชุมชน โดยใช้สัมภาษณ์ สอบถาม ประชุมกลุ่มและการทำกิจกรรม พบว่าผลิตภัณฑ์ของอำเภอนองบัวแดง มีผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย ได้แก่ ผ้าทอ ผ้าไหม ผ้าฝ้าย การสานกระบุงตระกล้า การทำโมบายประเภทตุ๊กตาสาย ตุ๊กตางู ตุ๊กตารั้ว กระชูปกระเป๋าลายผ้าขาวม้า เป็นต้น ผลิตภัณฑ์เหล่านี้ยังมีจุดเด่นเป็นที่สนใจเฉพาะตัวน้อยกลุ่มเป้าหมายต้องการผลิตภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่

ระยะที่ 2 นำข้อมูลที่ได้จากการลงพื้นที่และเก็บข้อมูลจากระยะที่ 1 มาประชุมวางแผนร่วมกัน และวิเคราะห์ เพื่อสรุปหาแนวทางการพัฒนาชุมชน ได้ประชุมหารือร่วมกับชาวบ้าน ถึงกิจกรรมที่จะทำให้ชุมชนเป็นชุมชนน่าอยู่ ตกลงทำกิจกรรมทำความสะอาดหมู่บ้าน กวาดถนน ทุกเดือน และร่วมใจกันตัดแต่งต้นไม้ ปลุกดอกไม้วัดหน้าบ้าน เพื่อให้เป็นบ้านน่ามอง ส่วนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชนนั้น พบว่า ชาวบ้านอำเภอนองบัวแดง มีฝีมือทางด้านหัตถกรรมอยู่บ้าง มีการใช้เวลาว่างเว้นจากการทำนา ทำงาน ฝีมือด้านตุ๊กตาสาย และงานทอผ้า ผู้วิจัยจึงได้พัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชน 2 อย่างคือ พัฒนารูปแบบสีสดของตุ๊กตางูกระชูป และตุ๊กตาสาย นอกจากนี้ยังมีปัญหาท้องถิ่นอีกอย่างหนึ่งคือการกระชูป บุญแห่งกระชูปเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมประเพณีของอำเภอนองบัวแดง ที่มีการจัดทุกปีในช่วงวันออกพรรษา ผู้วิจัยและชุมชนจึงได้ร่วมสร้างลวดลายผ้าไหม ผ้าฝ้ายเป็นลวดลายกระชูปขึ้นเป็นผลิตภัณฑ์เฉพาะอีกด้วย

กระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชน

ผลิตภัณฑ์ของชุมชน ที่ได้รับการพัฒนามี 2 อย่าง คือ ผลิตภัณฑ์ประเภทโมบาย ตุ๊กตาสาย ตุ๊กตางู ตุ๊กตารั้ว และผ้าทอ สรุปเป็นกระบวนการพัฒนาดังนี้

1. โบาย ตุงสาย ตุงแมงมุง ตุงแมงมุงพวงระย้า

1.1 พัฒนาตุงสาย ทำให้มีสีสัน มากขึ้น

วิธีการทำ ทำด้วยเส้นฝ้ายย้อมสี หรือใช้เส้นไหมพรมก็ได้และไม่เฝ โดยใช้ไม้ไผ่เหลาเป็นซี่เล็ก ๆ ไขว้กากบาทกัน แล้วใช้เส้นฝ้ายพันสานกันเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสจากศูนย์กลางออกมาเรื่อย ๆ และมักจะใช้ฝ้ายสีหรือเส้นไหมพรมพัน เป็นแถบสีสลับกันเป็นชั้น ๆ

1.2 ตุงแมงมุง ตุงแมงมุงพวงระย้า ได้ทำให้มีลักษณะเป็นสามมิติมากขึ้น และให้มีหลายขนาดให้เหมาะกับความต้องการ และมีสีสันที่สดใสมากขึ้น

ทำธงสามมิติ ใช้ไม้ไผ่เหลาเป็นซี่เล็ก ๆ 3 ไม้ เริ่มต้นด้วยการไขว้กากบาทกันเพียง 2 ไม้ก่อน พันด้ายเริ่มต้นขึ้นมาก่อนด้วยไหมพรมสีอ่อน พันมัดให้แน่นๆหลายชั้น จากนั้นจึงนำไม้อีก 1 อัน มาขึ้นตรงกลางของโครงไม้กากบาทเมื่อกี้ จากนั้นก็พันด้ายแบบทวนเข็มนาฬิกา เป็นรูปวงแหวน เริ่มจากไหมสีอ่อนสุดและเพิ่มสีเข้มขึ้นมาเรื่อย ๆ ทำให้สวยงามและสามารถทำได้หลายสีตามที่ต้องการ นำพู่มาห้อยชายให้เป็นพวงระย้า และให้มีแบบหลากหลายมากขึ้น

2. ผ้าทอ

แนวคิดเกิดจากการจำลองลวดลายมาจากต้นกระดุม พัฒนาลวดลายจากด้านล่างสุดของผ้าชิ้น คือน้ำ มีดอกบัวขึ้นในน้ำ มีพืชพฤษกาและนาคนาคชูดอกบัว และเกิดต้นกระดุมขึ้นสู่เบื้องบนจุดกระดุมส่งกลิ่นฟุ้งกระจาย ขึ้นไปยังสวรรค์เพื่อเป็นพฤษบูชา นำสู่ลายผ้าทอที่ได้พัฒนาขึ้นใหม่

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้สร้างเครือข่ายความร่วมมือการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชนจำนวน 3 เครือข่าย เพื่อให้มีการแลกเปลี่ยนแบ่งปันความรู้ซึ่งกันและกัน รองรับการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมอำเภอหนองบัวแดง ในจังหวัดชัยภูมิ

3.4 ชุดกิจกรรมพัฒนาชุมชน เป็นเครื่องมือชุดกิจกรรมพัฒนาชุมชนเพื่อให้เกิดความพร้อมและร่วมทำกิจกรรมด้วยกัน ผู้วิจัยนำผลที่ได้รับจากการสอบถาม สัมภาษณ์ การสนทนากลุ่มมาสร้างชุดกิจกรรมพัฒนาชุมชนเพื่อการปฏิบัติการ (Action research) ซึ่งผู้วิจัยมุ่งเป้าหมาย 1) พัฒนาพื้นที่ของชุมชน 2) และพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน

4. สรุปผลการวิจัย

การพัฒนาชุมชน เพื่อรองรับการท่องเที่ยวตามเส้นทางทางท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรม ในจังหวัดชัยภูมิ สรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

4.1 การพัฒนาชุมชนในการรองรับการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรม ในจังหวัดชัยภูมินั้น ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ ชุมชนลาดวังม่วง อำเภอหนองบัวแดง เพื่อทำการพัฒนาชุมชนให้เป็นพื้นที่ที่มีความพร้อม มีศักยภาพ ในการพัฒนาเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่จะมาเยือน แวะพักและร่วมทำกิจกรรมต่าง ๆ

กิจกรรมพัฒนาชุมชน มีกิจกรรมทำความสะอาดหมู่บ้าน กวาดถนน ทุกเดือน และร่วมใจกันตัดแต่งต้นไม้ ปลูกดอกไม้ไว้หน้าบ้าน เพื่อทำให้เป็นบ้านน่ามอง และได้ทำการฟื้นฟูพื้นที่ในชุมชนของชุมชนลาดวังม่วง ที่ในอดีตได้เคยจัดกิจกรรมเส้นทางวัฒนธรรมมาก่อน แต่ต้องปิดตัวลงเพราะภาวะเศรษฐกิจและการระบาดของโรคโควิด พื้นที่ให้เป็นเส้นทางถนนสายวัฒนธรรม เพื่อการอนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรมของความเป็นไทย โดยถนนเส้นนี้จะมีกิจกรรมหลายหลาย ได้แก่ 1) มีการตักบาตรพระสงฆ์ในตอนเช้า ชาวชุมชนจะพร้อมใจกันสวมใส่ผ้าซิ่นพื้นเมืองมารวมกลุ่มกันตักบาตรพระสงฆ์ 2) มีพื้นที่ มีศูนย์สาธิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของชุมชน 3) ป้ายขนาดใหญ่แสดงองค์ความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของอำเภอหนองบัวแดง ความรู้เกี่ยวกับงานบุญกระฐูป และองค์ความรู้ในการทำกระฐูปและตุ่ง 4) ศูนย์สาธิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของชุมชน จะมีพื้นที่ฝึกอบรมอาชีพให้แก่สมาชิกของชุมชนและประชาชนทั่วไปที่สนใจ

4.2 การพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชนในการรองรับการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ นั้น ผู้วิจัยได้ร่วมกับชาวชุมชนในการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ชุมชนประเภทโมบายที่เรียกว่า ตุ่งสาย ตุ่งแมงมุง ตุ่งพ่วงระย้า ให้มีสีสันสดใส มีมิติ มีรูปแบบหลากหลายมากขึ้น ทั้งนี้เพื่อใช้เป็นเครื่องประดับสัญลักษณ์แสดงออกซึ่งความเคารพนอบน้อมบูชาพระพุทธเจ้า ประดับหน้าโบสถ์วิหาร และนอกจากนี้ได้พัฒนาลวดลายผ้าทอ ขึ้นมาเป็นลายใหม่ เรียกว่าลายกระฐูป ให้มีเอกลักษณ์ประจำอำเภอหนองบัวแดง มีจุดเด่น สีสันสดใสแบบทันสมัยสวยงามมีเสน่ห์ดูมีคุณค่ามากยิ่งขึ้น เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่จะมาเยือนและดึงดูดใจให้ซื้อติดมือเป็นของฝากกลับบ้านไปด้วย

ชุดภาพที่ 1 โมบาย ตุ่งสาย ตุ่งแมงมุง ตุ่งพ่วงระย้า

ชุดภาพที่ 2 ต้นกระฐูป ที่ชาวบ้านประดิษฐ์ขึ้นมา นำไปสู่ลวดลายกระฐูปบนผ้าทอ

4.3 การเสริมสร้างเครือข่ายความร่วมมือการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชนเพื่อการรองรับการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ ผู้วิจัย ได้สร้างเครือข่ายจำนวน 3 เครือข่าย ได้แก่ 1) กลุ่มผู้ใหญ่ริยมตา เดชเจริญ ชุมชนบ้านลาดวังม่วง 2) กลุ่มคุณป้าเสี่ยม หอมวงษ์ ชุมชนบ้านหนองหอย และ 3) กลุ่มผู้นำท้องถิ่น โดยความร่วมมือของนายกเทศบาล ปลัดเทศบาล และสำนักกองสวัสดิการสังคม ตำบลหนองบัวแดง เพื่อเป็นเครือข่ายที่ให้ความร่วมมือแบ่งปันความรู้ ติดต่อสื่อสารแลกเปลี่ยน องค์ความรู้ ส่งข่าวความเคลื่อนไหวถึงกัน พัฒนาต่อยอดความรู้ในด้านต่าง ๆ แก่กันอย่างต่อเนื่อง

5. อภิปรายผลการวิจัย

จังหวัดชัยภูมิ เป็นจังหวัดที่มีความหลากหลายทางธรรมชาติและวัฒนธรรม มีมรดกทางวัฒนธรรมที่เป็นสวาทนินธรรมชาติดั้งเดิมที่เกิดจากการสะสมของตะกอนทรายและดิน (วัฒนธรรมจังหวัดชัยภูมิ, 2564: 39) มีโบราณสถานเก่าแก่ โบราณสถานสมัยทวารวดี ปรากฏ (อโรคยาศาล) มิ่งงานบุญกระฐูปที่เป็นวัฒนธรรมประเพณีที่โดดเด่น (นายธนกร ภัทรบุญศิริ นายกเทศบาล ต.หนองบัวแดง สัมภาษณ์ออกข่าวสื่อมวลชน ณ ศูนย์การค้าโรบินสัน วันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2565) มีผลิตภัณฑ์ของชุมชนที่เป็นเอกลักษณ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเฉพาะตน แหล่งชุมชนบ้านลาดวังม่วงในพื้นที่ตำบลหนองบัวแดง อำเภอหนองบัวแดง เป็นพื้นที่ที่มีความพร้อม และมีศักยภาพในการพัฒนาชุมชนเพื่อรองรับการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมของจังหวัดชัยภูมิได้ เนื่องจากพื้นที่หนองบัวแดงเป็นพื้นที่จุดศูนย์กลางของเส้นทางการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

และวัฒนธรรมที่นักท่องเที่ยวจะแวะพักซื้อของฝากและร่วมทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี อำเภอหนองบัวแดงมีทั้งแหล่งท่องเที่ยวและมีประเพณีวัฒนธรรมที่โดดเด่น ควรแก่การศึกษา คืองานบุญกระฐูป และมีผลิตภัณฑ์ของชุมชนที่มีเอกลักษณ์ของตนเองที่สามารถพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นด้วยรูปแบบและสีที่สดใส อันจะเป็นจุดขายเรียกร้องความสนใจแก่นักท่องเที่ยวได้

การพัฒนาชุมชนจึงเป็นกลไกสำคัญ ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของชุมชนให้ดีขึ้น เหมือนเช่นที่อำเภอหนองบัวแดงได้มีการพัฒนาทั้งพื้นที่ของชุมชนและพัฒนาผลิตภัณฑ์ได้มีการวางแผนทางและกระบวนการในการพัฒนาอย่างเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่จุดมุ่งหมายเบื้องต้น โดยความร่วมมือระหว่างผู้วิจัยและคณะผู้วิจัย ผู้นำชุมชน และชาวชุมชนเพื่อร่วมกันสร้างชุมชนให้เป็นชุมชนที่สุขสมบูรณ์ เป็นชุมชนน่าอยู่ บ้านน่ามอง สร้างพลังความร่วมมือ ความสามัคคี ทำงานร่วมกับชาวชุมชน จึงทำให้เกิดชุมชนเข้มแข็ง สามารถลดรายจ่าย ทุกครัวเรือนในชุมชนอยู่ดีมีสุขสุขภาพอนามัยดี มีคุณธรรม มีความมั่นคงในชีวิต ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม การเรียนรู้อยู่เสมอ มุ่งพัฒนาให้มีความเจริญก้าวหน้าสนองความต้องการของชาวชุมชนส่วนใหญ่ได้ดี จัดการชุมชนให้สามารถพึ่งตนเองได้และช่วยตนเองได้ ซึ่งชาวชุมชนอำเภอหนองบัวแดง อันมีผู้ใหญ่บ้านคุณริยมตา เดชเจริญ ที่เป็นผู้นำ

ชุมชนที่เข้มแข็งมาก นำชาวชุมชนพัฒนาพื้นที่ หมู่บ้าน เก็บกวาดตายหญ้าตัดต้นไม้สองฟากของถนนปรับปรุงทำความสะอาด และยังเป็นผู้ริเริ่มฟื้นฟูถนนสายวัฒนธรรมให้กลับมาชีวิตชีวาอีกครั้ง และนอกจากนี้ผู้วิจัยได้สร้างเครือข่ายต่อยอดความรู้เพื่อสร้างฐานความรู้ การวางแผนพัฒนาชุมชน พัฒนาผลิตภัณฑ์แบบมีส่วนร่วมของชุมชนโดยผู้นำท้องถิ่น ประชาชน ผู้รู้ในชุมชนเป็นแกนกลาง ลักษณะเช่นนี้จะเป็นจุดแข็งที่ชุมชนที่มีพลังแห่งสามัคคีเกิดความร่วมมือและสร้างศักยภาพของตนส่งเสริมให้ชุมชนเข้มแข็ง สามารถสร้างสรรค์กิจกรรมดี ๆ ที่มีคุณค่าออกมาอย่างต่อเนื่อง

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. การพัฒนาชุมชนเพื่อรองรับการท่องเที่ยวตามเส้นทางการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรม ในจังหวัดชัยภูมิ ต้องอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐในจังหวัดและจากชุมชน ทุกหน่วยงานควรเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมเพื่อให้เกิดผลดีสำหรับชุมชนจากการพัฒนานั้นอย่างต่อเนื่อง
2. ควรมีการจัดอบรมหลักสูตรภาษาอังกฤษเบื้องต้นสำหรับผู้ประกอบการร้านขายของที่ระลึก โรงแรมที่พักอาศัย โฮมสเตย์ เพื่อทำให้เกิดการสื่อสารที่เข้าใจได้ง่าย
3. การดำเนินงานของชุมชนอำเภอหนองบัวแดง ปัจจุบันมีความเข้มแข็งมาก แต่ยังขาดผู้สืบทอดตำแหน่ง ดังนั้นชุมชนควรฝึกฝนคัดเลือกคนในชุมชน เพื่อเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ให้เป็นคนรุ่นต่อไป
4. หน่วยงานหรือผู้ที่สนใจ สามารถนำรูปแบบลวดลายผ้าขึ้นใหม่ลายกระชูป ผ้าขึ้นฝ้ายลายกระชูป ที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ไปปรับปรุงประยุกต์ใช้กับพื้นที่ชุมชนอื่น ๆ เพื่อการเผยแพร่ลวดลายงานกระชูปให้กว้างขวางออกไป นับเป็นการสร้างชื่อเสียงให้จังหวัดชัยภูมิด้วย
5. นำลวดลายกระชูปที่ผู้วิจัยและคณะ ชาวบ้านร่วมกันสร้างครั้งนี้ประยุกต์ลายเพื่อทอเป็นผ้าพาดบ่า เพื่อสร้างเป็นเอกลักษณ์ให้กับอำเภอหนองบัวแดง เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านวัฒนธรรมประเพณีอีกชิ้นหนึ่งด้วย
6. ควรปลูกฝังให้เยาวชนรุ่นใหม่ สืบสาน สืบทอดและอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี ที่คนรุ่นปัจจุบันได้ฟื้นฟูขึ้นมาแล้ว ให้คงอยู่และยั่งยืนสืบไป
7. ภาครัฐต้องให้ความสำคัญในการพัฒนาผู้นำชุมชนรุ่นใหม่ ให้ความรู้พร้อมในการรับใช้คนในชุมชน ก่อด้วยแรงจูงใจ ให้มีวิสัยทัศน์ มีจิตอาสา จิตสาธารณะ การอุทิศตน ทำงานเพื่อชุมชน เป็นต้น

6.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรพัฒนาชุมชนเฉพาะด้านของท้องถิ่น ที่เกี่ยวกับวิถีชีวิต หรือการดำรงชีวิต หรือภูมิปัญญาเพื่อการเผยแพร่ธรรม เช่น การเผยแพร่คำสอนของพระพุทธศาสนา ถ่ายทอดผ่านใบเสมาบ้านกุดโง้ง และใบเสมาบ้านคอนสวรรค์ และความเชื่อความศรัทธาเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาจน กระทั่งเกิดประเพณีงานบุญกระฐิขึ้น
2. ควรมีการพัฒนาพื้นที่ อำเภอหนองบัวแดง สร้างพื้นที่เล่าเรื่องราวงานบุญกระฐิให้เป็นจุดเด่นและเล่าเรื่องราวไว้อย่างถาวร อย่างมีศิลปะ โดยสร้างเป็น Wall Art ให้สวยงาม ดึงดูดนักท่องเที่ยว หรือคนทั่วไป ให้ความสนใจ ประทับใจ และมองเห็นได้ง่าย
3. ควรมีการนำผลที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ไปใช้กับพื้นที่อื่น เพื่อให้เกิดประโยชน์และสร้างความคุ้มค่ากับการวิจัยมากยิ่งขึ้น
4. กลุ่มผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชน และชุมชน ที่ได้ศึกษาและพัฒนาในครั้งนี้ จำกัดเฉพาะในเขตอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ ในการศึกษาต่อไปในอนาคตควรมีการศึกษากลุ่มผลิตภัณฑ์อื่น ๆ และพื้นที่ชุมชนอื่น ให้มากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงมหาดไทย กรมพัฒนาชุมชน. (2548). **คู่มือการดำเนินงานเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนตามแผนปฏิบัติการกรมพัฒนาชุมชน**. กรุงเทพฯ: กระทรวงมหาดไทย.
- TAT REVIEW MAGAZINE. (2561). การท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน (Community-Based Tourism: CBT Thailand). เข้าถึงได้จาก <https://www.tatreviewmagazine.com/article/cbt-thailand/> (สืบค้นเมื่อ 19 พฤษภาคม 2565).
- คณะกรรมการการพาณิชย์และอุตสาหกรรม, วุฒิสภา. (2565). **รายงานการศึกษาวิจัยเรื่องปัจจัยสู่ความสำเร็จของเศรษฐกิจฐานราก**.
- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดบุรีรัมย์. (2563). **คู่มือเรื่องเล่าย้อนรอยเส้นทางชัยวัฒน์มัสัจจรรักษ์พระอาทิตย์ผ่านช่องประตู**. บุรีรัมย์.
- ประนอม การชนะนันท์. (2564). แนวทางการสร้างศักยภาพการจัดการตนเองด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนกรุงชิง อำเภอหนองปีดำ จังหวัดนครศรีธรรมราช. **วารสารมหาจุฬานาครธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช**, 8(2), 3.
- ประเวศ วะสี. (2541). **บนเส้นทางใหม่การส่งเสริมสุขภาพวิถีชีวิตและสังคม**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน.
- ปาริชาติ สถาปิตานนท์. (2549). **การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมและพัฒนาชุมชนจากแนวคิดสู่ปฏิบัติการวิจัยในสังคมไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สวก.).

- พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ. (2559). **เอกสารคำสอนวิชา พระพุทธศาสนากับการพัฒนาสังคม**. ภาควิชาสังคมวิทยาและมนุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์, คณะพระพุทธศาสนา กับการพัฒนาสังคม. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สุทธิธรรม เลขวิวัฒน์. (2549). **เครือข่ายชุมชนพอเพียง**. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจิตรศิลป์.
- เสรี พงศ์พิศ. (2545). แนวคิดเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน. อ้างใน คณะกรรมการการพาณิชย์ และอุตสาหกรรม, วุฒิสภา. **รายงานการศึกษาวิจัยเรื่องปัจจัยสู่ความสำเร็จ ของเศรษฐกิจฐานราก**.
- วัฒนธรรมจังหวัดชัยภูมิ. (2564). **เสน่ห์อีสาน เล่าขานเมืองชัยภูมิ**. ชัยภูมิ.
- สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดชัยภูมิ. (2563). **มอหินขาว**. เข้าถึงได้จาก <https://chaiyaphum.prd.go.th/th/content/category/detail/id/127/iid/11436> (สืบค้นเมื่อ 26 มิถุนายน 2565).
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.). (2563). **ภูพระ - ททท.** เข้าถึงได้จาก <https://thai.tourismthailand.org > Attraction/ภูพระ> (สืบค้นเมื่อ 10 มกราคม 2565).
- A. Javier Trevino, George C. (2006). **Homans: History, Theory and Method**. Oxford: Charles Tilly. Boulder Paradigm Publishers.